Handläggare: Ingela Snahr
Förvaltningsjurist: Johan Karlsson

PaN 2018-05-22 P 8
TJÄNSTEUTLÅTANDE
2018-04-25

PaN V1801-0043275

Principärende

Nekades vård utan vårdnadshavares närvaro

Ärendet

En ung man insjuknade i en vanlig förkylning med feber och snuva. Efter ett par dagar fick han kraftigt försämrad hörsel på båda öronen och lymfkörtlarna svullnade från öronen ned till nyckelbenet. Efter kontakt med sjukvårdsrådgivningen bokades en tid till Nacka Närakut. Läkaren bedömde symtomen som virusinfektion och patienten önskades åter vid försämring.

Tio dagar därefter hade hörseln inte förbättrats och huvudvärk hade tillkommit. Sjukvårdsupplysningen kontaktades igen och de ansåg att pojken behövde läkarundersökas och samma kväll fick han återigen läkartid till Nacka Närakut. Pojkens pappa följde med. På mottagningen var det många patienter som väntade och pojken hänvisades till att ta en nummerlapp. Efter en timmas väntan hade han ännu inte fått anmäla sig i kassan och pappan var tvungen att lämna mottagningen.

Kort därefter blev det pojkens tur att anmäla sig och han visade sitt mopedkörkort men nekades vård då kassapersonalen berättade att en vårdnadshavare måste närvara eftersom pojken inte var myndig. Pojken skulle fylla 18 år fem månader senare. Pojken frågade receptionisten om det stämde, det kassapersonalen sa, och det gjorde det. Efter ytterligare några dagar fick han vård av sin ordinarie husläkare på vårdcentralen och behandling med antibiotika påbörjades för dubbelsidig öroninflammation.

Föräldrarna undrade i sin anmälan till patientnämnden om Nacka Närakut verkligen får neka vård till en patient som inte fyllt 18 år. Ingenstans på hemsidan framgår det att vårdnadshavare måste närvara. Att sonen nekades vård och heller inte erbjöds en ny tid fördröjde diagnos och behandling. Vid det första läkarbesöket var mamman med, men ingen frågade då om vårdnadshavarens närvaro.

Utredning

Patientnämndens förvaltning har utrett ärendet genom att inhämta yttrande från verksamhetschefen vid Aleris Specialistvård Nacka Närakut.

Av detta framkommer att verksamhetens regler är tydliga, nämligen att minderåriga ska ha vårdnadshavare med vid vårdtillfället. Mognadsgraden varierar mycket mellan individer innan de når vuxen ålder. Vid ett

läkarbesök ges ofta information om medicinering, uppföljning och rådgivning och om vilka åtgärder som ska vidtas vid utebliven medicinsk effekt. Skälet till reglerna är att läkarna ska kunna delge information till en vuxen person som ansvarar för att råden efterlevs. Nacka Närakut arbetar för att vården ska vara rättvis och jämlik, därför görs inga undantag utan samma regler gäller för alla. Om pappan hade kontaktat personalen innan han lämnade Nacka Närakut hade verksamheten kunnat lösa detta på ett bättre och mer tillfredsställande sätt.

Regelverk

Vårdnadshavare har, enligt 6 kap. 11 § föräldrabalken, rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Vårdnadshavaren ska därvid i takt med barnets stigande ålder och utveckling ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål. Barnet ska således ha ett medinflytande som med tiden tangerar eller, under vissa omständigheter, övergår till ett självbestämmande. Om barnet är tillräckligt moget, kan det i vissa fall vara tillräckligt att barnet samtycker till en vårdåtgärd. Det går dock inte att ange någon exakt åldersgräns när ett barn självt kan samtycka respektive motsätta sig olika behandlingar, utan detta får avgöras för varje enskilt barn. Ofta krävs dock vårdnadshavarens samtycke, när det gäller mer ingripande behandlingar, som till exempel psykiatrisk behandling.

Enligt 5 kap. 1 § 3 p. hälso- och sjukvårdslagen ska hälso- och sjukvården bygga på respekt för patientens självbestämmande och integritet. Dessa bestämmelser innebär att underåriga patienter i vissa fall kan anses kompetenta att bestämma om sig själva i frågor som rör hälso- och sjukvård. En individuell mognadsbedömning ger svar på frågan huruvida barnet har förmåga att tillgodogöra sig relevant information och överblicka konsekvenserna av sitt beslut.

Av 1 kap. 8 § patientlagen framgår att barns bästa ska beaktas när hälso- och sjukvård ges till barn. Syftet med bestämmelsen är att barn ska få ett medinflytande. Bestämmelsen har även kommit till för att ge de barn, som har tillräcklig mognad för att tillgodogöra sig relevant information och överblicka konsekvenserna av sitt beslut i en viss vårdfråga, rätt att själva bestämma i frågan (prop. 2013/14:106 s. 62 ff.). Med barn avses personer under 18 år.

I rättspraxis har vårdnadshavarna ansetts ha bestämmanderätten över små barn. Av den juridiska doktrinen framgår att när barnet uppnått 15 års ålder bör motsatsen vara huvudregel. Om barnet då är i stånd att göra en rimlig bedömning av samtyckets innebörd och verkan, får åtgärder som gäller barnets personliga angelägenheter inte vidtas enbart med stöd av samtycke av vårdnadshavare. Det betyder också att barnet inte bara kan motsätta sig en föreslagen vårdåtgärd, utan dessutom själva ta initiativ till och samtycka till en åtgärd, allt beroende på omständigheterna. Svårigheterna vid bedömningen av barnets självbestämmande gäller de barn som är i nedre tonåren eller strax därunder. Stor vikt ska läggas vid vilken åtgärd som det gäller och vid barnets mognad. (Johnsson, Lars-Åke, *Patientlagen. En kommentar*, 2015, Norstedts Gula Bibliotek, s. 79 f.)

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen finner det anmärkningsvärt att Aleris Specialistvård Nacka Närakut inte följer gällande regelverk. Av utredningen framgår dessutom inte att vårdgivaren gjorde bedömning av patientens mognadsgrad. Ärendet bör därför hanteras som ett principärende. Pojken har gett sitt medgivande till detta.

Konsekvenser för patientsäkerheten

Förväntas öka då barn under 18 år får vård utan vårdnadshavares närvaro.

Konsekvenser för jämställd och jämlik vård

Förväntas öka om individuell mognadsbedömning utförs när barn under 18 år söker vård utan vårdnadshavares närvaro.

Miljökonsekvenser

Mindre åverkan på miljön då antalet besök till flera vårdgivare minskar.

Förslag till beslut

Nämnden föreslås besluta att

- översända ärendets tjänsteutlåtande till styrelsen för Aleris Specialistvård Nacka Närakut samt begära skriftlig återföring avseende genomförda och planerade förbättringsåtgärder och effekterna av dessa senast den 7 september 2018.
- ge förvaltningen i uppdrag att för kännedom översända ärendets tjänsteutlåtande till anmälaren.
- ge förvaltningen i uppdrag att för kännedom översända ärendets tjänsteutlåtande till Hälso- och sjukvårdsförvaltningen.
- ge förvaltningen i uppdrag att för kännedom översända ärendets tjänsteutlåtande till Hälso- och sjukvårdsnämnden.

Steinunn Ásgeirsdóttir
Förvaltningschef